

жовтий Колобок по доріжці. По якій доріжці? Котиться жовтий Колобок по вузькій доріжці.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Словникова робота – це кількісне зростання лексики, удосконалення вміння користуватися словами, це створення можливостей для спілкування, а також це спосіб розвитку мислення та мовлення загалом. Одним із ефективних засобів збагачення словника дітей молодшого шкільного віку є казка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гордієнко О. А., Шевчук Т. О. Словникова робота на уроках української мови в початковій школі. *Педагогічна Житомирщина*. 2008. № 1. С. 22-25.
2. Крикун М. Роль слова в розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. *Початкова школа*. 2003. № 11. С. 27-35.
3. Мовчун А. Запрошуємо у світ літературних термінів. *Початкова школа*. 2003. № 10. С. 35-38.
4. Полєвікова О. Шляхи збагачення словникового запасу першокласників. *Наукові записки*. Серія : Педагогіка. 2009. № 4. С. 72.
5. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-leksicheskoy-kompetentnosti-mladshego-shkolnika-sredstvami-slovoobrazovatelnoy-raboty/viewer> (дата звернення: 01.11.2021)

УДК 376-056.264-053.4:81'233'234

Л. Л. Стахова

*кандидат педагогічних наук,
старший викладач*

*Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

Т. В. Овсієнко

*магістрантка спеціальності
Спеціальна освіта*

*(Логопедія. Спеціальна психологія)
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

ПРЕДМЕТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ІЗ АЛАЛІЄЮ

У статті висвітлено методика розвитку мовлення дітей із моторною алалією, використання предметно-ігрової діяльності, зазначено принципи, на яких ґрунтується впровадження методики, умови, основні напрями корекційної роботи, надано зразки завдань.

В статтє описана методика розвитку речи детей с моторной алалией, использование предметно-игровой деятельности, указаны принципы, на которых основывается внедрение методики, условия, основные направления коррекционной работы, представлены образцы заданий.

The article covers the methods of speech development of children with motor alleles, the use of subject-play activities, indicates the principles on which the implementation of the method is based, conditions, main directions of correctional work, provides examples of tasks.

Ключові слова: алалія, предметно-ігрова діяльність, мовлення, розвиток, активізація, дії з предметами.

Ключевые слова: алалия, предметно-игровая деятельность, речь, развитие, активизация, действия с предметами.

Keywords: *alalia, subject-game activity, speech, development, activation, actions with subjects.*

Постановка проблеми. Алалія – це відсутність мовлення або системне недорозвинення мовлення внаслідок органічного ураження мовленнєвих зон кори головного мозку у внутрішньоутробному або ранньому періоді розвитку дитини [6]. Створення системи корекційного впливу на дітей з тяжкими порушеннями мовлення, зокрема із алалією, є актуальною проблемою сучасної спеціальної освіти. На сьогодні гостро постає питання методичного забезпечення корекційної роботи, пошуку ефективних шляхів корекції порушень мовлення при алалії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемою навчання і виховання дітей зі структурно-семантичними розладами займалися В. І. Балаєва, Б. М. Гріншпун,

Р. Є. Левіна, А. К. Маркова, В. К. Орфінська, О. А. Токарева, М. Є. Хватцев, і багато інших. К. О. Зелінська-Любченко визначає у своїх роботах роль пасивного голосоутворення в корекційно-логопедичній роботі з дітьми із моторною алалією [1]. Ю. В. Рібцун та В. В. Тищенко розкривають проблему диференційної діагностики моторної та сенсорної алалії від інших порушень психофізичного розвитку [4]. Т. М. Царькова, Л. Л. Стахова висвітлюють напрями етапів корекційної роботи з дітьми дошкільного віку із алалією в групах компенсуючого типу для

дітей з порушеннями мовлення [5]. Н. М. Каут здійснює теоретичний аналіз проблеми ігрової діяльності в подоланні алалії у дітей дошкільного віку та пропонує корекційну роботу з дітьми, які страждають на алалію [2].

Мета статті – висвітлити зміст корекційної роботи з дітьми із моторною алалією із застосуванням предметно-ігрової діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пізнавальні інтереси дитини реалізуються через виконання дитиною дій з предметами. Також під час виконання різноманітних дій з предметами задовольняються допитливість, прагнення отримати нові враження, знайти нову інформацію про те, що оточує дитину. Предметна діяльність має безпосередній зв'язок з відкриттям та розумінням призначення предметів. Провідним видом діяльності в дошкільному віці є ігрова, за допомогою якої можливо викликати емоційно-позитивний настрій у дітей, інтерес до занять, за необхідністю зняти напругу, створити такі умови для дитини, в яких вона буде почувати себе природно. Враховуючи, що предметна діяльність та ігрова діяльність в дошкільному віці тісно переплітаються, ми можемо визначити таке поняття як предметно-ігрова діяльність, яку ми розуміємо як виконання певних дій з різними предметами (реальними, іграшковими) у спеціально створеній педагогом ігровій ситуації.

Для здійснення предметно-ігрової діяльності необхідним створення предметно-ігрового середовища,

що воно має стати розвивальним, оскільки має розширювати та поглиблювати мислення, увагу, пам'ять, мовлення та загальний досвід малюка [7].

У дошкільному віці одним із головних надбань є мовленнєве спілкування, яке дозволяє дитині засвоювати нові знання, формувати вміння та навички. Період дошкільного дитинства є сенситивним для розвитку мовлення, в цей час мовленнєві вміння засвоюються швидше, найефективніше. Розвиток мовлення відбувається на основі досвіду, що його набуває дитина в діяльності з різними предметами.

Враховуючи завдання корекційної роботи із застосуванням предметної діяльності, що їх визначає А. І. Кравченко, ми окреслюємо наступні завдання, на вирішення яких спрямовано використання предметно-ігрової діяльності в корекційному процесі з дітьми дошкільного віку із алалією:

- формування мотивації до мовлення;
- удосконалення імпресивного мовлення;
- збагачення пасивного та активного словника;
- формування вміння наслідувати дії та мовлення дорослого;
- розвиток і корекція психофізіологічної основи мовленнєвої діяльності;
- формування фразового мовлення;
- розвиток емоційного спілкування з дорослим.

Методика формування фразового мовлення з використанням

предметно-ігрової діяльності, де у спільній діяльності з дорослими дитина поступово починає розуміти зв'язки між словами і предметами та діями, реалізується в двох напрямках:

- 1) удосконалення розуміння мовлення (розвиток імпресивного мовлення);
- 2) формування власного мовлення (розвиток експресивного мовлення).

Робота спрямовується, в першу чергу, на створення механізмів мовленнєвої діяльності: формується мотив, комунікативний намір, внутрішня програма висловлювання, його лексична розкладка, відбір лексико-граматичних засобів, граматичне структурування [6].

Корекція порушень мовленнєвого розвитку дітей із алалією вимагає створення відповідного предметно-розвивального середовища, яке насичене різноманітним матеріалом та обладнанням: дрібні іграшки (іграшки з «кіндер-сюрпризів»), ляльки, машинки, кубики, пазли, конструктор, пірамідки, набори іграшкового посуду, інструментів, муляжі фруктів, овочів, музичні інструменти, м'ячі, кульки, різний покидьковий матеріал (камінці, одноразовий посуд, серветки, пакети тощо), природний матеріал (шишки, каштани, жолуді, листя тощо), олівці, фарби, пензлики, прищіпки, гудзики, різні ємкості (паперові стаканчики, мисочки, баночки, коробочки). Важливим є використання на заняттях реальних предметів (овочі, фрукти, посуд, різні предмети побуту, тісто тощо),

а не їх замінників, це оживляє корекційний процес.

Заняття-гра має проходити в спокійній обстановці, в комфортних для дитини умовах. Важливим є те, що дорослий (педагог) має знаходитися на одному рівні з дитиною – «очі в очі». Не можна навантажувати дитину складним для неї мовленнєвим матеріалом, до опанування нового необхідно переходити після закріплення попереднього, не потрібно змушувати дитину зачувати незрозумілі дитині слова.

Різний дрібний матеріал можна сортувати по стаканчиках (баночках, коробочках), пропонуючи дітям пограти в гру «Наведемо лад». У даній діяльності дитина опановує слова «я», «ти», «туди», «сюди». Розкладаючи гудзики, камінці та прищіпки по відповідних коробочках, дитина на запитання логопеда «Куди покладеш?» відповідає «туди» або «сюди», на запитання «Хто поклав» та «Хто подав?» - «я» та «ти» відповідно.

У корекційні роботи логопед спирається на практично-ігрову діяльність. З метою збагачення мовленнєвої практики логопед «пропонує» дитині вербалізувати свої дії, сприяє виробленню моделей мовленнєвих операцій.

Під час виконання певних дій з предметами дитина усвідомлює власні дії та коментує їх: «я сиджу», «я іду», «я несу» тощо та дії інших: «Таня сидить», «Таня іде», «Таня несе» тощо.

Слід зазначити, що в процес формування та розвитку мовлення в дітей з моторною алалією від-

бувається з урахуванням послідовності формування складової структури слова. На початкових етапах вправляють дітей у промовлянні двоскладових слів (іменників, прикметників, дієслів) з відкритими складами (нога, вата, диня, хата, тато, мама, баба, Ліда, діти; сині, синя, малі, мала, білі, біла; іде, іду, несе, несу, миє, мию, дає, даю, веде, веду, дає, даю, буде, буду, пити), потім – трискладових з відкритими складами (банани, кубики, дитина, какао, помада; зелена, зелене, зелені; малює, малюю, полює, купує, купую, готує, готую, годує, годую, бігає, бігаю, літає) [3]. На наш погляд, бажано добирати слова, які містять звуки раннього та середнього онтогенезу, звуки, що їх дитина може вимовляти правильно або наближено до нормативної вимови, аби дитина звикала до власного правильного мовлення, привчалася контролювати власні висловлювання.

Під час словникової роботи (накопичення словника та його закріплення) можна використовувати пірамідку: дитина повторює слова та одночасно надіває кільця на основу. Використовувати ігри з кубиками та музичні інструменти (ксилофон) доречно у роботі з формування звуко-складової структури слова: дитина на кожен частину слова ставить кубик (будує башту або доріжку) або стукає по «клавішам» ксилофона паличкою.

З опрацьованих слів можна складати фразу з опорою на виконання певної дії, наприклад, «Я несу диню». Потім логопед пропонує

сказати про Ліду, що вона несе диню. Дитина будує фразу «Ліда несе диню». Поступово відбувається поширення даної фрази «Ліда несе диню мамі», «Я несу диню, і Ліда несе диню» тощо. Одночасно ведеться робота в різних ігрових вправах з формування та вдосконалення граматичної сторони мовлення: диня – диню – дині, Ліда – Ліди – у Ліди тощо.

Робота з розвитку предикативної функції мовлення та попередження проявів аграматизмів здійснюється шляхом оволодіння дитиною з алалією елементами граматичної будови мовлення. Робота проводиться поетапно в такій послідовності: формування однослівної фрази; формування речень з двох слів на базі однослівних речень; формування моделей речень з двох головних членів – підмета і присудка [5].

Ефективним є виконання трудових дій, наприклад, саджання кімнатних квітів. Дитина виконує інструкції відповідає на запитання (Що ти взяв? – лопатку. Хто взяв лопатку? – Я. Що будеш робити? – Копати. тощо), коментує власні дії (копаю, беру, даю, поливаю, мию, саджаю тощо).

З метою закріплення набутих навичок доречно використати прийом домовляння (додавання останнього слова): Я буду копати і візьму Я буду забивати гвіздок і візьму Я буду їсти і візьму Спочатку дитина називає останнє слово з опорою на наочність, потім – без.

У подальшому, в міру розвитку мовленнєвих можливостей, дитину навчають будувати пояснення по

ходу дій, що їх виконує дитина, пояснення щодо виконаних дій та пояснення щодо дій, які дитина планує виконувати.

Найважливішим показником використання предметно-ігрової діяльності в корекційно-розвитковій роботі є поява у дитини потреби в мовленнєвому висловлюванні, мовленнєвому спілкуванні, активізація мовленнєвої діяльності загалом.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Предметно-ігрова діяльність – це практичні дії з предметами, що відбуваються в створеній дорослим ситуації гри, є чудовим та ефективним засобом корекції та розвитку мовлення дітей. Специфіка корекційного процесу з використанням предметно-ігрової діяльності полягає в тому, що дитина є його активним учасником, що викликає позитивне емоційне відношення дитини до заняття, підвищує ефективність логопедичної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зелінська-Любченко К. О. Роль пасивного голосоутворення в корекційно-логопедичній роботі з дітьми із моторною алалією. *Молодий вчений*. 2016. № 11.1 (38.1).
2. Каут Н. М. Ігрова діяльність у подоланні алалії в дітей дошкільного віку. *Проблеми сучасної психології*. 2012. Випуск 18. С. 374-386.
3. Маркова А. К. Особливості засвоєння складової структури слова у дітей, які страждають на алалію. М., 1961.
4. Рібцун Ю. В. Розмежування алалій та інших мовленнєвих і немовленнєвих вад. *Народна освіта*. 2012. Вип. № 3 (18).
5. Царькова Т. М., Стахова Л. Л. Корекційна робота з дітьми із

алалією в групах компенсуючого типу для дітей з порушеннями мовлення. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації* : матеріали VII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції (15 лютого 2018 року, м. Суми). Суми : ФОП Цьома С.П., 2017. С. 133-136.

6. Шеремет М. К. Логопедія : підручник. К. : Видавничий дім «Слово», 2010.
7. Швидка С. О. Середовище як умова формування пізнавальної діяльності дитини раннього віку. *Вісник Черкаського університету*. 2017. Вип. № 1. С. 136

УДК 376-056.264-053.4:[81'233:004]

Л. Л. Стахова

*кандидат педагогічних наук,
старший викладач*

*Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

В. С. Шаповал

*магістрантка спеціальності
Спеціальна освіта*

*(Логопедія. Спеціальна психологія)
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ЗБАГАЧЕННЯ ТА АКТИВІЗАЦІЇ СЛОВНИКА ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ ІІІ РІВНЯ

У статті розглядаються наукові погляди щодо особливостей словника дітей передшкільного віку із загальним недорозвитком мовлення ІІІ рівня; теоретично обґрунтовано застосування інформаційно-комунікативних технологій у роботі зі збагачення та

активізації словника дітей із загальним недорозвитком мовлення.

В статті рассматриваются научные взгляды на особенности словаря детей дошкольного возраста с общим недоразвитием речи ІІІ уровня; теоретически обосновано применение информационно-коммуникативных технологий в работе по обогащению и активизации словаря детей с общим недоразвитием речи.

The article considers scientific views on the features of the vocabulary of preschool children with general speech underdevelopment of the ІІІ level; the application of information and communication technologies in the work on enrichment and activation of the vocabulary of children with general speech underdevelopment is theoretically substantiated.

Ключові слова: загальний недорозвиток мовлення, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), діти передшкільного віку, пасивний та активний словник.

Ключевые слова: общее недоразвитие речи, информационно-коммуникативные (ИКТ), дети дошкольного возраста, пассивный и активный словарь.

Key words: general speech underdevelopment, information and communication technologies, preschool children, passive and active vocabulary.

Постановка проблеми. На сучасному етапі кількість дітей передшкільного віку, що мають порушення мовлення значно збільшилась. Це спричинює в дітей труднощі засвоєння всіх компонентів мовлення, а особливо призводить до збіднення словника та небажання спілкуватися з однолітками та дорослими. Мовленнєві порушення мо-